

ምዕራፍ ትሸዓተ

ባህሊ ምዕቋር

ዕላማታት 'ዚ ምዕራፍ:-

ነዚ ምዕራፍ 'ዚ ምስተምሃርኩም፡

- ዝተፈላለዩ ሜላታት ምዕቋር ምህላምም ትፈልጡ፡፡
- ዓርስኻን ስድራኻን ብዓቕሚ ናይ ምምሕድዳር ኣድላይነት ትርድኡ፡፡
- ብትልሚ ብምምራሕ ባህሊ ምዕቋር ናይ ምምዕባል ኣድላይነት፡፡ ትግንዘቡ፡፡

9.1 ዓይነታት ዕቋር

- ምዕቋር ንምንታይ የድለ?

ዝተረጋገአን ሰላማዊ ዝኾነን መነባብሮ ኣብ ዝማዕበለ ባህሊ ምዕቋር ዝተደረኸ እዩ፡፡ ስለዝኾነውን ሰባት ኣብ ዝኾነ እዋን ብዛዕባ ምዕቋር ፅቡቕ ኣረኣእያ ክህልዎም ይግባእ፡፡ ምዕቋር ማለት ግዘ፡ ጉልበትን ፍልጠትን ተጠቂምካ ጠንኪርካ ብምስራሕ ብዝርከብ እቶት ብግቡእ እንዳተጠቐሙ ንቀፃላይ ናብራ ዝኸውን ንብረት ብገንዘብ ወይ ብካሊእ መንገዲ ምቕማጥ ማለት እዩ፡፡ ስለዚ ንፅባሕ ቆጠብካ ናይ ምቕማጥ ልምዲ ሎሚ ብግቡእ ኣብ ረብሓ ምስ ዝውዕሉ ወፃኢታት ማዕረ ጠመተ ክወሃቦን ጥንቃቄ ክግበረሉን ይግባእ፡፡ ካብ ዝርከብ እቶት ኣድላይ ንዝኾነ ዋሊን ጥራሕ ኣውጺእኻ ንተቐምጦ ምሕሳብ ምስሳዕ ዝመሰሎም ሰባት ኣለዉ፡፡ እዚ ግና ግጉይ ግንዛብ እዩ፡፡

ብተፃራሪ ምስሳዕን ምዕቋርን ዘመሳሰሉ ሰባት ኣለዉ፡፡ ምስሳዕ ማለት ዘለና ገንዘብ ይኹን ንብረት ኣድላይ ኣብ ዝኾነ እዋን እውን እንተኾነ ኣብ ጥቕሚ ንዘይምውዓል ምድላይ እዩ፡፡ ምዕቋር ድማ ኣድላይ ንዝኾነ ወፃኢታት እንዳተጠቀምካ ዝተረፈ ምቕማጥ እዩ፡፡ ምክንያታዊ ንዘይኮነ ግና ወፃኢ ንዘይምግባር ቅዋም ምሓዝ እዩ፡፡

ስሱዕ ሰብ ሎሚ እናጠመዩ ከችምጥ ይፍትን። ስሱዕ ሰብ ናይ ባዕሉ ኣቐሚጡ ናይ ካልኣት'ውን ይጥምት። ስለዝኾነ ስስዕ ሰናይ ዘይኮነ ባህርይ ሰባት እዩ። ዕቡቕ ባህሊ ምዕቋር ዝኸተል ሰብ ግና ባዕሉ፣ ስድርኡን ከከምኩነታቱ ድማ ንካልኣት ዝተገገሙ ሰባት እንተይተረፈ ከምህር ይኸእል። ንዕለታዊ ናብርኡ ዘድልይዎ መሰረታዊ ነገራት ከየንደለ፣ እንተይተገገመ መባኸናይ'ውን ከይኮነ ዓርሱ ክኢሉ ይነብር።

ብዙሓት ሰባት ብዛዕባ ዕቋር እንትዝረብ ዝዕቕር ገንዘብ ጥራሕ ይመስሎም። እዚ ኣተሓሳስባ'ውን ጌጋ እዩ። ዝዕቕር ገንዘብ ጥራሕ እንተዝኸውን ነይሩ ብዛዕባ ምዕቋር ምውጋዕ ዝከኣል ምስ ነጋዳይን ሃፍታምን ጥራሕ ምኾነ ነይሩ። ከይኮ ግና ኣምር ዕቋር ካብዚ እውን ዝገፍሐ እዩ። ሰለስተ ዓይነታት ዕቋር ኣለዉ። ብዓይነት ዝግበር ዕቋር፣ ብገንዘብ ዝግበር ዕቋርን ኣጠቓቕማ ግቡእ ግዘን ዝበሃሉ እዮም።

መልመዲ - 1

ክዞም ዝሰጠሉ ሕሳታት መልሱ።

1. ስስዕን ምዕቋርን ሓደ ዓይነት ድዮም ወይስ ኣይኮኑን? ንምንታይ?
2. ንቐፃላይ ናብራ ዘገልግል ንብረት ከመይ ምዕቋር ይከኣል?

9.1.1. ብዓይነት ዝግበር ምዕቋር፣

- ብዓይነት ዝግበር ምዕቋር እንታይ ዓይነት እዩ?

ሓወልቲ ዝኸሪ፣

ወይዘሮ ካሕሳ ሰለስተ ቆልዑ ወሊደን እየን። ሰለስቲኦም ደቀን ህርኩታትን ለባማትን ስለዝኾኑ ብነበርቲ እቲ ከባቢ ኣዝዮም ኑኡዳት እዮም። ንኣብነት ኣብዚ ዓመት እዚ ካብ ዝፈጸሙዎም ተግባራት እቲ ሓደ ከምዚ ይጥቀስ። ንመፅንዒ ዝኸኖም ክፍሊ ኣብቲ መረባኦም ኣብ ዝርከብ ክፍቲ ቦታ ብዘይ ሓንቲ ገንዘብ

ባዕልቶም ሰሪሖም እዮም። ንዚውን ዝተጠቐምሉ ቅድሚ ኣርባዕተ ዓመት ኣብቲ መረባ ዝተተኸለ ቀላሚጦስ ብምቁራፅን ፍርቁ ብምሻጥን እዩ። ቅድሚ ኣርባዕተ ዓመት እቲ ቀላሚጦስ ዝተኸልዎ እዚ ገዛ ንምስራሕ ተለሞም ኣይነበረን። ናይ ሞት ኣቦኣቶም ምክንያት ብምግባር ንመዘከርታ ዝተኸልዎም እዮም። “ህዝቢ እቲ ከተማ ኣብ መቓብር ሓውልቲ እምኒ እንትነድቕ ንሰምዕ ኢና። ንሕና ንምንታይ ንኣቦና ዝኸሪ ፈልሲ ኣይንተክልን” ብዝብል ሓሳብ ዝገበርዎ ነይሩ። ፈልሲ ቀላሚጦስ ንኸተኸሉ ምኸሪ ዝሃብኦም ድማ ወላዲቶም ነይረን።

መልመዲ - 2

ኣብ ላዕሲ ዝቐጸለ ምንጣብ መሰረት ገይርኹም ንዝሰዕብ ሕቶ መልሱ።

1. ኣብ ከባቢኹም ከም ደቂ ወይዘሮ ካሕሳ እንታይ ዓይነት ቀዋሚ ንብረት ክትሃንፁ ትኸእሉ?

ብዓይነት ዝግበር ዕቋር ብገንዘብ ከይኮነ ብቀዎምቲ ንብረት ዝግለፅ እዩ። ንኣብነት ብዓይነት ዝግበር ዕቋር ክቡራት ኣቐሑ ገዚእኻ ምቕማጥ፣ ምርባሕ እንስሳትን ምዕዳቕ ተኸልታትን ይሓውስ። ገዛ ምስራሕ፣ ንብዙሓት ዓመታት ፍሪያት ዝሀቡ ከም ቡንን ኣራንሽን ዝመሳሰሉ ተኸልታት ምትካል ኣብነት ብዓይነት ዝግበር ምዕቋር እዮም።

ብዓይነት ዝግበር ሚላ ምዕቋር ኣብ ዝኾነ ብርኪ ናብራ ዝርከቡ ሰባት ክክተልዎ ዝግባእ እዩ። ንኣብነት ኣብ ሓደ ሓደ ከባብታት ገፀር ዝነበሩ ስድራታት ደቆም ዕቋርን ኣጠቓቕማ ንብረትን ንኸለማምዱ ዝፍትኑ ካብ ቁልዕነት ዕድሚኦም ኣትሒዞም እዮም። ኣምራኹትን ጨቓውትን ብውህብቶ መልክዕ ብምሃብ ደቆም እናተኸናኸኑን እናሓለዉን ናይ ባዕላቶም ንብረት የፅንሑ። እቶም እንስሳት እናተራብሑ እንትበዘሉ እቶም ቆልዑ እውን ብዝዓበዩ መጠን ስምዒት ሓጎስን ዋንነት እናሓደሮም ይኸይድ። በዚ ኩነታት ካብ ወለዶም ዝረከብዎ ውርሲ ብምሕላው ኣብ ዕድመ ንእሰና እንትበፀሑ ካብ ወለዶም ብዝተምሃርዎ መሰረት ናይ ባዕላቶም ሚላ ምዕቋር የማዕብሉ።

አብ ከባቢ ከተማታት ዝነበሩ ሰባት ንብረቶም ብዓይነት ከመይ ከም ዘቐምጡ እንትንርኢ ብዙሓት ኣብነታት ምጥቃስ ንክእል ኢና። ገዛ ምስራሕ፣ መኪና ምግባእ ገለ ኣብነታት እዮም።

መልመዲ - 3

ነዘም ዝስጢሱ ሕብረታት መልሱ።

1. ኣብ ላዕሊ ብዝቐረበ ምንባብ መሰረት ብዓይነት ናይ ዝግበር ምዕቋር መሰረታት እንታይ እንታይ እዮም?
2. ኣብ ከባቢኹም ብዘይካ ገንዘብ ሰባት ኣብ ዝደለይዎ እዋን ከምፍልፍል እቶት ዝጥቀሙሎም ንብረታት እንታይ እንታይ ከምዝኾኑ ንሰባት ሓቲትኩም ወይ ካብ ናይ ባዕልኹም ትዕዘብቲ ብፅሑፍ ንመምህርኩም ኣቕርቡ።

9.1.2. ምዕቋር ገንዘብ

“ገንዘብ እንተሎ ብሰማይ እውን መንገዲ ኣሎ።”

“ወርቂ ዝተፅዓነት ዓድጊ ደገኣፍ ኩሉ ይክፈተላ።”

- እዞም ኣብነታዊ ኣበሃህላታት ብምርዳእ ብዛዕባ ገንዘብ ዘተሓላልፍዎ መልእኽቲ ኣብርሁ።

ከማልን ዮሴፍን

ዮሴፍን ከማልን ንዝለዓለ ትምህርቲ ካብ ደሴ ናብ ኣዲስ ኣበባ ዝመጡ ቅድሚ ክልተ ዓመት'ዩ ነይሩ። ከማል ስድርኡ ብብወርሑ ዝተወሰነ ገንዘብ ይልእኹሉ ነይሮም። እዚ ገንዘብ ናውቲ ትምህርቲ ንምዕጻግ፣ ኣብ ኣዲስ ኣበባ ዝርከቡ ኣዝማዳ ንምሕታት እንትክይድ ንመንግሥቲ መዕደጊ ውህብቶን የውዕሎ ነይሩ። እዚ ኮይኑ ወለዱ ዝልእኹሉ ገንዘብ ብመለኡ ኣይጥቀመሉን። እኳድኣስ ናይ ባንኪ ደፍተር ከፊቱ የዓቁር ነይሩ።

ወለዲ ዮሴፍ ከም ወለዲ ከማል ብኢኮኖሚ ዝጠንከሩ ኣይኮኑን። ስለዝኾነውን ኣብ ዓመት ሓደ ሻዕ ዘድልይዎ ክዳውንትን ናውቲ ትምህርትን ካብ ምግባእ ሓሊፉ ብብወርሑ ዝልእኽሉ ገንዘብ የለን። ዮሴፍ ግን ገንዘብ ዝደልየሉ ኩነታት ከምዘሎ ይፈልጥ እዩ። ስለዝኾነውን ሓደ ዕቡቕ ሓሳብ ኣምፀኦ።

ሰዓት ትምህርቲ እንተይተንከፈ ናይ ባዕሉ ፍልፍል እቶት ንምፍጣር እንትሓስብ ሓድ ሓደ ስራሕቲ ረኽብ። ንተምሃሮ ምሕጋዝ፣ ንጋዜጣታትን መዕሖታትን ዝኾኑ ዕሑፋት ኣዳሊኻ ምሃብ ካብቶም ፍልፍል እቶት ከርክቡ ዝሓሰቦም እዮም። ይኹን እምበር እዞም ስራሕቲ ዝሰርሑም ብዝሒ ትምህርቲ ኣብዘይብሉን እኹል ግዘ ኣብ ዝረኽቡሉን ብምኳኑ ወርሓዊ ወይ ሰሙናዊ እቶት የብሉን። ሓደ እዋን ሰራሕ ዝረኽቦ ብምቕጣብ ገንዘብ ንምርካብ ኣብ ዘይዋፈረሉ ግዘ ኣተኣኻኺሉ ይጥቀመሉ።

ካብዚ ዝተልዓለ እውን ዮሴፍ ከም ከማል ብብእዋኑ ንዘጋግጥዎም ፀገማት ዝሸፍነሉ ናይ ባዕሉ ገንዘብ ክህልዎ ኪኢሉ እዩ። ዮሴፍን ከማልን ኣብ መወዳእታ ዓመት ትምህርቶም ወዲኦም ናብ ስድርኦም ንምኻድ ሓገዝ ገንዘብ ኣይደልዩን። ምኽንያቱ ካብቲ ዝረኽብዎ ገንዘብ ዝተወሰነ ስለዝገባኙ እዩ።

መልመዲ - 4

ኣብቲ ዝቐፈጠ ምንጣብ ተደራኩም ነዞም ዝሰጡሉ ሕቶታት መልሱ።

1. ዮሴፍን ከማልን ኣብ ትምህርቲ እንዳሃለው ገንዘብ ዘድልዮም ንምንታይ እዩ?
2. ዮሴፍ ገንዘብ ንክረክብ ዝሰርሑም ስራሕቲ ኣብ ትምህርቲ ፀገም ኣይፈጠሩሉን? ንምንታይ?

አብዚ ሕዚ እዋን ግልጋሎትን ሸቀጥን ምርካብ ዝካኣል ብገንዘብ እዩ። ገንዘብ ኣብ ዕለታዊ ናብራ ዝለዓለ ረብሓ ኣለዎ። ነዚ ረብሓ ዝውዕል ገንዘብ ብዝተፈላለየ ሜላ ይርከብ። ጠንኪርካ ብምስራሕ፣ ብውህብቶ፣ ብልቓሕ፣ ብኣበል ጡረታ ከም ኣብነት ዝጥቀሱ ፍልፍላት ገንዘብ እዮም። ይኹን እምበር በዞም ፍልፍላት እዚኦም ዝርከብ ገንዘብ ብትልምን ብቑጠባን ምጥቃም ኣድላይ እዩ። ንዕለታዊ ናብራ ዘድልዩ መሰረታዊ ነገራት ብዙሓት ስለዝኾኑ እቲ ዝርከብ እቶት ኣተኣኻኺልካ ብምጥቃም ንዝዕቐር እውን ምሕሳብ ግቡእ ይኸውን።

ገንዘብ ንምዕቕር ኣጠቓቕማ ገንዘብ ጥራሕ ምፍላጥ እኹል ኣይኮነን። ዝዕቐር ገንዘብ ተፈልዩ ዝቕመጠሉ ቦታ እውን ዘተኣማምን ክኸውን ኣለዎ። ምኽንያቱ ኣብ ዘይኮነ ቦታ ዝተቐመጠ ገንዘብ ክስረቕ ክበላሾ ወይ ብዘይ ትልሚ ሃንደበት ክባኸን ይኸእል እዩ።

ካብዞም ዘተኣማምኑ ገንዘብ ዝቕመጠሎም ቦታታት ሓደን ዘበናዊን ባንኪ እዩ። ጥቕሚ ባንኪ ገንዘብ ኣብ ዘተኣማምን ቦታ ምቕማጥ ጥራሕ ኣይኮነን። ገንዘብካ ብምስጢር ንምቕማጥ እውን የኸእል እዩ። እቲ ገንዘብ ብዘይካ ዘቐመጠ ሰብ ካለእ ክፈልጦ ወይ ከውዕኦ ኣይኸእልን። ገንዘብ ዝግብሩ ሰባት ኣብ ዝደለዩዎ እዋን ከእትውዎ፣ ኣብ ዘድለዩም እዋን ኣውጺኦም ክጥቀምሉ ምኸኣሎም እቲ ካለእ ረብሓ ባንኪ እዩ።

ሳምራዊት

ሳምራዊት ኣብ ከተማ መቐለ ጣቢያ ሓድነት እትነብር ንል 20 ዓመት ንእስቲ እያ። ቅድሚ ክልተ ዓመት ናይ ባዕላ ዝኾነ ፍልፍል ገንዘብ ኣይነበራን። ዓባይ ሓፍታን ሓዋን ስልጠና ሙያ ንክትከታተል እቲ ወፃኢ ብምሽፋን ሓጊዞምዎ እዮም። ኣብ መንጎ እዚ ሓደ መዓልቲ ፕሮግራም ቴሌቪዥን እንትትከታተል ሰሪሖም ዓርሶም ክኸእሉ ንዝደልዩ መናእሰይ ትካል ዕቋርን ልቓሕን ደደቢት ልቓሕ ከምዝህብ ሰሚዓ። ካብዚ ብምበጋስ ሓደ ትልሚ ኣውዕኡት። እዚውን ልቓሕ ወሲዳ ብምስራሕ ናይ ባዕላ ፍልፍል እቶት ምፍጣር እዩ።

ሰጊሊ 9.1. ሰሪሕኻ ዓርስኻ ምክኣል

ብድሕሪዚ ናብቲ ትካል ብምኻድ እቲ ልቃሕ ገንዘብ ወሲዳ። ዝወሰደቶ ገንዘብ ኣብ ውሽጢ ዝተወሰነ እዋን ሰሪሕ ክትመልስ ቃል ኣትያ ፈሪማ። ብቲ ዝወሰደቶ ገንዘብ'ውን ገዛ ተኻርያ ሓዳ ሓጋዚ ብምቐጻር ዘበናዊ መስተኻኻሊ ፀጉሪ ደቂ ተባዕትዮ ኣጣይሻ ስርሓ ጀመረት። እትረክቦ እቶት'ውን ንመስተኻኻሊ ፀጉሪ ዘድልዩ ናውቲ ንምግዛእ፣ ንሰራሕተኛኣ ማሃያ ንምክፋል፣ ዝተለቀሐቶ ገንዘብ ንምምላስ፣ ንባዕላ ዘድሊ ወፃኢታት ንምምላእ፣ ንዝቐመጥን ኢላ መደቦቶ። ድሕሪ ሓደ ዓመት እቲ ናይ ልቃሕ ዕዳ ከፊላ ንምውዳእ ተለማ ኣብ ምስራሕ ትርክብ። በብመዓልቱ እትረክቦ ገንዘብ እናኣከበት በብሰሙኑ ናብ ባንኪ ብምኻድ ተቐምጥ እያ።

ዕዮ ጉጅለ

1. “ሰራሕ መሰረት ገንዘብ እዩ” ፣ “ገንዘብ መሰረት ሰራሕ እዩ” ኣብ ዝብሉ ክልተ ርእሰታት ብጉጅለ ተመቓቂልኩም ክትዕ ኣካይዱ።
2. ኣብ ከባቢኩም ናብ ዝርከብ ትካል ዕቋርን ልቓሕን ብምኻድ እዚ ትካል ንዓማዊሉ እንታይ ዓይነት ግልጋሎት ወይ ድማ ረብሓ ከምዝህብ ሓቲትኩም ዝረኽብክምዎ መረዳእታ ብፅሑፍ ንመምህርኩም ኣቐርቡ።

9.1.3. አጠቃቅማ ግዘ፣

ሀ. “ቅልጥፍ ቅልጥፍ ኢልካ እንተዘይተሳፈርካ ግዘ ታክሲ ኣይኮነን ከይፅበየካ”

ለ. “ቆፀሮ ሓበሻ”

ኣብ “ሀ”ን ”ለ”ን ዝቐረቡ ኣገላልጻታት መሰረት ብምግባር ብዛዕባ ግዘ ዘለኩም ርኢቶ ሃቡ።

ኣብ ዕለታዊ ሂወት ሰባት ግዘ ዓብዩ ግደ ኣለዎ። ኣጠቓቅማ ግዘ ዘይፈልጥን ዘይተረደአን ሰብ ኣቐዲሙ ኢዱ ንድኽነት ሂቡ ማለት ይከኣል። ብዛዕባ ቀፃላይ ሂወቱውን ዋላ ሓንቲ ተስፋ ዝህብ ራእይ ኣይህልዎን። ንኣብነት ናብ ቤት ትምህርቲ ኣርፊድኩም ብምብፃሕኹም ፈተና እንድሕርድኣ ኣምሊጥኩም በዚ ዝተልፀገሉ ትምህርትኹም ክተቋርፁን ፈተና ክትወድቁን ትኽእሉ ኢኹም። ትምህርቲ ብምቁራዕኩም ኣብ ቀፃላይ ህይወትኩም ኣለታዊ ፅልዋ ክህልዎ ይኽእል።

ኣጠቓቅማ ግዘ ኣብ ቁሩብ ሰዓታት ብዙሕ ስራሕ ምፍፃም ወይድማ ሓደ ስራሕ ክወስዶ ዝግባእ ትኽክለኛ ግዘ ተጠቐምካ ምስራሕ ማለት ጥራሕ ኣይኮነን። ሓደ ስራሕ ኣብቲ ግቡእ እዋን ምፍፃም እውን ውፅኢታዊ ዝኾነ ኣጠቓቅማ ግዘ እዩ። ንኣብነት እዋን ምዝገባ ተምሃሮ ፍሉጥን ስሩዕን እዩ። ሓደ ተምሃራይ እዋን ምዝገባ ምስሓለፊ ክምዝገብ እንተበለ እቲ ሕቶ እዋኑ ዘይሓለወ ብምዃን ክምዝገብ ኣይኽእልን። እዋን ማሕረስ፣ እዋን ዓፂድ፣ ወዘተ ኣብ ናይ ተፈጥሮ ከይዲ ግዘ ዝተመስረቲ እዮም።

ኣብ ሓጋይ ዝኖብ ስለዘየለ ምዝራእ ኣይከኣልን። ከምኡውን ኣብ እዋን ክረምቲ ጥረምረ እኽለ ምዕፃድ ኣይከሰብን። ስለዝኾነ 'ውን ግዘ ንምቕጣብ ሓደ ኣብ ውሱን ግዘ ዝስራሕ ስራሕ ብዝተተለመሉ ወሰን ግዘን ብፅርየትን ምስራሕ የድሊ። ብፅርየት ዘይተሰርሕ ስራሕ ንካልኣይ እዋን ደጊምካ ንክስራሕ ክገብር ስለዝኽእል ግዘ ብዘይ ግቡእ ይባኽን ማለት እዩ።

መልመዲ - 5

ኣጠቢ ዝስዕብ ሕቶ ምይይጥ ኣካይዱ

- ኣደ ስራሕ ብእዋነ ዘይምፍፃም እንታይ ፀገም የስዕብ? ብኣብነት ኣብርሁ።

ኣጠቓቕማ ሰደቓ ግዘ ንቁጠባ ግዘ ይኹን እቲ ስራሕ ኣብቲ ግቡእ እዋን ንምፍፃም ኣዘዩ ጠቓሚ እዩ። ዝኾነ ይኹን ሰብ ዕለታዊን ናይ ነዊሕ እዋንን ስራሕን ንምፍፃም ናይ ባዕሉ ዝኾነ ሰደቓ ግዘ ክህልዎ ይግባእ። ሰደቓ ግዘ ከከም ከባቢኡን ከከም ዓይነት ስርሑን ይፈላለ እዩ። ንኣብነት ኣብ ከባቢ ገፀር ዘለው ተምሃሮ ብትርፌ ስዓቶም ከፍቲ ክሕልዉ፣ ምስ ወለዶም ናብ ሕርሻ ቦታ ክኸዱ ተኸልታት ገደና ክኹስኩሱ፣ ማይ ከስትዩ ወይ ክሕምሱ ይኸእሉ እዮም። ስለዝኾነውን ናይ ባዕሎም ሰደቓ ግዘ ክህልዎም ይኸእል።

ዕዮ ጉጅለ

ተምሃሮ 8ይ ክፍለ ናይቲ ዓመት ሃገራዊ ፊተና ብግቡእ ንኸሓልፉ መምህሮም ብዛዕባ ኣፀናንፃን ኣጠቓቕማ ግዘን እኹል ግንዛብ ሂቦምዎም። ሕድሕድ ተምሃራይ እውን ናይ ኣደ ወርሒ ሰደቓ ግዘ ከዳልው ኣዚዞም። ካብቶም ብተምሃሮ ዝተዳለዉ ሰደቓታት ቀዲሉ ዘሎ ብምርኣይ ነቶም ስዲቦም ዝርከቡ ሕቶታት መልሲ ሃቡ።

ራቁ	ዝፍፀሙ ተግባራት	ዝመደብዎ ግዘ	
		ተምሃራይ "ሀ"	ተምሃራይ "ለ"
1.	ንመፅናዕቲ	1:00-2:00 ሰዓት ዝኣክል	2:00—3:00 ሰዓት ዝኣክል
2.	ኣብ ቤት ትምህርቲ ንምፅናሕ	ካብ 6:00-7:00 ሰዓት ዝኣክል	ካብ6:00-7:00 ሰዓት ዝኣክል
3.	ንድቃስ	10:00	8:00
4.	ንፀወታ/ንዕረፍቲ	3:00	-
5.	ስድራ ንምሕጋዝ	1:00	3:00
6.	ንምንባብ መፅሓፍቲ	1:00	2:00
7.	ጋዜጣ፣ ፊደላ፣ ቴሌቭዥን ንምክትታል	1:00	2:00

ሀ. አብቲ ሰደቓ ካብ ዘለዉ ክልተ ተምሃሮ ዘሓሸ አጠቓቕማ ግዘ ዘለዎ አየናይ እዩ? ንምንታይ?

ለ. አየናይ ተምሃራይ እዩ ንመፅናዕቲ ዝበለፀ ግዘ ዝሃበ?

ሐ. ካብ ወፃኢ ቤት ትምህርቲ ስራሕ ዝበዝሐ አየናይ ተምሃራይ'ዩ?

መ. አብቲ ዝተዳለወ ሰደቓ ተደሪኽኩም ናይ ባዕልትኩም ሰደቓ ግዘ አዳሊኹም ንምይይጥ ኣኻርቡ።

9.2 ባህሊ ምዕቋር

አብ ሓጋይ ፀሓይ አብ ክረምቲ ዝኖብ ምፍራሕ፣ ወዱ እንጀራ እንተበሎ ብዝብኢ ምፍርራሕ።

- ካብዚ ባህላዊ ግጥሚ እንታይ ትግንዘቡ?

ብህይወት እንዳሃለኻ ዘይነበረካስ ንመቓብር

እቲ ሰብአይ አዲኡ ምስሞታ ንመፈፀሚ ስርዓት ቀብሪ ገንዘብ ስኢኑ። አዲኡ ብሂወት እንዳሃለዎ እውን መነባብርኦም ካብ ኢድ ናብ አፍ እዩ ነይሩ። ሽዑ “ጎረባብቲ ዝገበሩ ይግበሩ፣ አስከሬን ኣብ ጥቕኦም ተቋሚጡ ሱኽ ኣይብሉን” ኢሉ ኣውርዩ። ድሕሪ ክልተ መዓልቲ እንተመፀ ግና አስከሬን ኣዲኡ ንኡኡ እንዳተፀበየ ከምዘሎ ነገርዎ። ሽዑ እቲ ሓላፍነት ካብ ርእሱ ከምዘይወርድ ተረዲኡ። ተመሊሱ ናብ ገዝኡ ምስኣተወ ብሃረፃ ገንዘብ ተለቂሑ እቲ ቀብሪ ኣፈፃሙ። ኣብ ሂወት ከለዎ ተኸዲነንኦ ዘይፈልግ ሓድሽ ኩታ ተገዚኡ አስከሬንን ተሸፊኑ። ካብኡ እንትበኪ ካብዚ ንታሕቲ ዘሎ መልቀስ ኣስሚዑ።

ተከዲናቶ ዘይትፈልጥ ኩታ ገይራ፣

ተመለሲ እንተበልኩዎ በበይ ገይራ፣

ዋይ ኣነ እነይ ጉድ ገይርኪኒ፣

ኣብ ውሽጢ ዕዳ ለቂስኪኒ።

(ፍልፍል ኣዲስ ኣድማስ ጋዜጣ 1992)

መልመዴ - 6

ከዚም ዝሰጠሉ ሕታታት መልሱ።

1. ኣዲኡ ዝሞትኦ ሰብኣይ ፀገሙ ኣብ ገዝኡ ገዲፍ ምሕብኡ ካብኡ ድማ እቲ ዝፈርሖ ፀገም ካልኣት መፍትሒ ዘይምእላጅም እንታይ የርኢ?
2. ብሃረፃ ዝተለቅሖ ገንዘብ ንምትካእ ኣብ ዝገብሮ ፃዕሪ ናይ ዓርሱ ቀፃላይ ሂወቱ እንዳመርሖ ክነብር ይክእልዶ? ትክእሉዶ? ንምንታይ?

መነባብሮ መብሃሕትኦም ህዝብታት ኢትዮጵያ ኣብ ምትሕግጋዝ ስድራ ቤት ዝተደረሸ እዩ። ዜጋታትና ከም ኣውሮፓውያን ኣብ እዋን እርጋኖም ዝሕብሖብሉ ማሕበራዊ ውሕስና የብሎምን።

ስለዚ ኣረግቶት ቀዋሚ ቅርሲ ወይ ተቐማጦ ገንዘብ ስለዘይብሎም ዝጥወርሉን ሓገዝ ደቆም ዝደልይሉን ኩነታት ኣዝዩ ብዙሕ እዩ። ስለዚ ብድኽነት ዝነብሩ ሰባት ዕድሚኦም እንዳደፍኦ ክኸይድ ከሎ ናይ ደቆም ተጠወርቲ ይኾኑ። እቲ ፀገም ብዝበለፀ ዝኸፍኦ ገንብሮ ድማ ኣብ እዋን ሓዘንን ሓጎስን ዝግበሩ ባህላዊ ስርዓታት ብዙሕ ወፃኢ ዝሓቱ ምዃኖም እዩ። ባህላዊ ስርዓታት ንምክባር ኮነ ፀገም ንምፍታሕ ባህሊ ምዕጃር ምጉልባት ኣድላይ እዩ። እዚ ክበሃል ከሎ ዝተቐመጠ ገንዘብ ወይ ንብረት ብሓደ ግዘ ምጥፋእ ከምዘይኮነ ክፍለጥ ይግባእ።

ዕዮ ጉጅለ

ኣብ ከባቢኹም ዝካየድ ስነ ስርዓት ሓዘንን ቀብርን ካብ ዝፈልጡ ሓቲትኩም ሀ. ንኣፈፃፀማ እቲ ስርዓት ዘድልዩ ነገራት

ለ. ነዞም ፍፃመታት ዘድልዩ ምድላዎትን ወፃኢታትን ነፃርኩም ኣቕርቡ። እቶም ወፃኢታት ምስ ምጣነ ሃፍቲ ክንደየናይ ከምዝፃረፍ ወይ ከምዝጠዓዓሙ ግለፁ። ሙሁራት ስነ ምጣነ ሃፍቲ ከምዝብልዎ ሰባት ዝፃቑሩ ብክልተ ቀንዲ ምክንያታት እዩ። ንሳቶምውን

ሀ. ኣብ ትዕቢት ዝግበረሎምን ዘይግበረሎምን ሃንደበታዊ ፀገማት ንምውዓል

ትዕቢት ዝግበረሎም ፀገማት ናይ ሰባት ማሕበራዊ ናብራ መሰረት ዝገበሩ ኩነታት ተደራሽም ዝርኣዩ እዮም። ሰባት ቡብመዓልቲ ምግብን መፅለልን የድልዮም እዩ። ከም ልደት፣ መስቀል፣ ፋሲካ ከምኡውን ዓረፋን፣ መውሊድን ዝበሉ በዓላት ብዙሕ ወፃኢታት የስዕቡ። መመዝገቢ ቤት ትምህርቲ፣ ክራይ ገዛ ዝመሳሰሉ እውን ኣብ ናይ ወፃኢ መዝገብ ዝኣትዉ እዮም። ሰባት ኣቐዲሞም ንዘም በዓላት ዝኾኑ ወፃኢታት፣ ስለዘዳልዉ ትዕቢት ዝግበረሎም ወፃኢታት እዮም። ትዕቢት ከይተገበረሎም ዝመፁ ፀገማት ዝበሃሉ ድማ ሓዳጋ፣ ሕማም፣ ሞትን ካልኣትን ዝሓወሱ እዮም።

ለ. ቀዋሚ ንብረት ንምፍራይ

ሰባት ኣብ ዝተረጋገኣ ናብራ ውሽጢ እንተሃልዮም ንነዊሕ እዋን ግልጋሎት ዝህብዎምን ካብ ባዕልቶም ሓሊፉ ንቐፃሊ ወለዶ ዝሰጋገሩን ንብረታት የፍርዩ። ገዛ ምስራሕ፣ ቡናን ኦሪንጅን ምትካል፣ ኣግራብ ምልማዕ፣ ምርባሕ ከፍቲ፣ ትካል ምኽፋት፣ መኪና ምግዛእ ከም ኣብነት ዝለዓሉ እዮም።

መልመዴ - 7

ኣብዚ ዝስዕብ ዝርዝር ዝተመልከቱ ዋሒናት ትፅቢት ዝግበረሎም ወጻኢታት ወይድማ ትፅቢት ዘይግበረሎም ወጻኢታት ምዃናም (✓) ምልክት ብምግባር ምስ ምኽንያቶም ግለፁ።

ራ.ቁ	ዋሒን	ትፅቢት ዝግበረሉ	ትፅቢት ዘይግበረሉ	ኣብ ክልቲኡ
1	መርዓ			
2	ሞት			
3	እርባዓ/ተስካር /			
4	ድግስ ማሕበር			
5	እንግዶት ጋሻ			
6	ዑደት ታሪኻዊን ባህላዊን ቦታታት			
7	ልደት			
8	ሕክምና			
9	ተሃድሶ			
10	ንሰባት ዝወሃብ ሓገዝ			
11	ዝተፈላለዩ ወልፍታት			

9.3. ብትልሚ ምምራሕ

- እንታይነትን ኣፈፃፀማን ትልሚ ብዝምልከት እትፈልጡዎ ንክፍሊ መማህርትኹም ግለፁ።

ትልሚ ሓደ ስራሕ ንምስራሕ፣ ወይ ውፅኢት ንምርካብ እንጥቀመሉ ሜላ ኣሰራርሓ ምሕንፃፅ ማለት እዩ። እቲ ሜላ ኣሰራርሓ እንትንሕንፅፅ ንተግባራዊነቱ ዘድልዩ ሜላታትውን የድልዩና እዮም። ትልምና ዕውት ንክኸውን ሰለስተ ኩነታት ክማልኡ ኣለዎም። እዚኦም ድማ ውፅኢታዊ ክኾን እንደልዩ ተግባር፣ እቲ ውፅኢት ንምርካብ ዝሕገዙ ሜላታት ከምኡውን ንስራሕ ዘድልዩና ናውቲ እዮም።

ንኣብነት ናይ ሓደ ሰብ ትልሚ ድሕሪ ክልተ ዓመት መኪና ምግባእ እዩ እንድሕር ኢልና መኪና ንምግባእ ዘድልዩ ኩነታት ድማ ገንዘብን መኪና ናይ ምግባእ ክእለት ምጉልባትን ይኸውን። ገንዘብ ንምርካብ ምዕቛር የድሊ። መኪና ንምግባእ ኣቀዲምካ ስልጠና ምርካብን ፍቓድ ምግባእ መኪና መሓዘን የድሊ። ካሊእ ኣብነት ድማ ምርኣይ ይክኣል።

ትልሚ፡ ኣብዝቐጠሉ ሰለስተ ዓመታት ንዲፕሎማ ዘብቐዕ ትምህርቲ ምምሃር ዘድልዩ ኩነታት

- ክፍሊት ገንዘብ
- መጓጓዣ ገንዘብ
- ንትምህርቲ ናውቲ መግዘኢ ገንዘብ

ግዘ ምሽንሻን። ሰራሕተኛ እንተኾይንከ እናሰራሕኻ ንምምሃር ዓርስኻ ምድላው። ንመፅናዕት ዝኸውን ግዘ እውን ምምዳብ።

ኣብ ላዕሊ ዝቐረበ ትልሚ ንምፍፃም ዝሕግዙ ሜላታት እውን የድልዩ እዮም። ንኣብነት ብመዳይ ገንዘብ ዕቁብ ምእታው፣ እንተዘይኮነ ድማ ኣብ ዓመት ካብ ዝርከብ ኣታዊ ዝተወሰነ ምቕማጥን ስነልቦናዊ ምድላው ምግባርን እዩ።

ብመዳይ ግዘ ድማ ናብ ቤት ትምህርቲ ምኻድ ኣብ ዘድልዮሉ እዋን ዝተለመዱ ካልኣት ጉዳያት ምግባር ይግባእ። ንኣብነት ሓድሓደ ሰባት ድሕሪ ሰዓት ስራሕ ብጉጅለ ብምኻን ኣብ መዘናግዒ ቦታታት ብምትእኸካብ ግዜኦም ከሕልፉ ይደልዩ። ኣባል እዞም ጉጅለታት ዝኾነ ሰብ ግዚኡ ኣብ ትምህርቲ ከውዕል እንተደልዩ ከምዚ ዓይነት ምዝንጋዕ ክገድፍ ይግባእ። ግዜኦም ኣብ ገዛ ዘሕልፉ ሰባት እውን ስራሕ ገዝኦም ዝፍፅምሉ ካሊእ ግዘ ብምምዳብ ምስትኸካል ይግባእ። ንመፅናዕቲ ዝውዕል ሰዓት ኣብ ቀትሪ እንድሕር ዘይብሎም ድማ ካብ ሰዓት ሀራሶም ብምንካይ ክጥቀሙ ይኸእሉ።

መልመዲ - 8

ነዚም ዝስዕቡ ሕቶታት መልሱ።

1. ትልሚ ምትግባር ዝከኣል ብምንታይ ዓይነት ሜላ እዩ?
2. ካብዞም ዝስዕቡ ሕቶታት ኣደ ኣሪኹም መልሲ ሃቡ።
  - ሀ. ኣደ ሰብ መንበሪ ገዛ ንምስራሕ እንተደልዩ ፈለግ እንታይ እንታይ ክገብር ይግብኦ?
  - ለ. ድሕሪ ኣደ ዓመት እንታይ ክትኾኑ ትደልዩ? እዚ ትልምኩም ንምምላእ ዘድልይኹም ነገራትን እዞም እታዎታት ክትረኽቡለዎም እትኽእሉ መንገዲታትን ግለፅ።

9.3.1 ብዓቕምኻ ናብራኻ ዘይምምራሕ ዘስዕቦም ፀገማት፣

- ኣብ ሞንጎ ዓቕምኻ ምፍላጥን ዓቕምኻ ዘይምፍላጥን ዘሎ ኣፈላላይ ብኣብነት ደጊፍኩም ግለፅ።

ዓቕምኻ ዘይምፍላጥ፣

ኣብ ኣደ ከባቢ ዝነበሩ ኣይተ ግርማይ ክልተ ዓይነት ፍልፍል እቶት ነይሮምዎም። ንሳቶምዎን እንዳመጥኩንን ኣበል ጡረታን እዮም። እቶም ሰብኣይ ኣብቲ ከባቢኦም ዝፍለጥሉ እንተሃለወ ኣብ ዓመት ዝተፈላለዩ ድግሳት ደጊሶም ሰብ ኣኪሶም ብምእንጋድ እዩ። ንኣብነት ንበዓል ልደት ውላዶም እንትድግሱ ጎረባብቲ ብንኡሽተይ ወፃኢ ዝገብርዎ ድግስ ኣይተ ግርማይ ድማ ምክት ኣሪዶም ስዋ ኣፅሚቆም፣ ሕምባሻ ኣሰንኪቶም፣ ኣላፊ መንገዲ ከይተረፈ የብልዎ። ንድግስ ዝኸውን ገንዘብ ኣዳሊዮም ይፀንሑ።

ኣብቲ ከባቢ ዝተፈላለዩ ማሕበራት ዕቁብ ኣለዉ። ንሶም ከዓ ኣባል ክልተ ማሕበራት ዕቁብ እዮም። ኣብዚ ሰሙን እዚ እታ መጥኣኖም ተበላሽያ ጠጠው

ኢላ ኣላ፡፡ ንስራሕቲ መንገዲ እቲ ከባቢ ድማ ወፊያ ተሓቲቲ ኣሎ፡፡ ንሶም ግና ንዚታት ዘቕድሙ ኣይመስሉን፡፡

ምስኦም ኮይና ናይ ኮሌጅ ትምህርቲ ትመሃር ዝነበረት ንል ሓፍቶም ኣብ መወዳእታ ወርሒ ሰነ ክትምረቕ እያ፡፡ መመረቂ ድግስ ከምዝድገሰላ ድማ ተስፋ ገይራ ኣላ፡፡ ኣብ ገፀር ካብ ዝነበሩ ወለዳ ምንም ዓይነት ሓገዝ ገንዘብ ከምዘይትረክብ ትፈልጥ እያ፡፡ ኣይተ ግርማይ ግና ንል ሓፍቶም ክትሕጎሰሎም እቲ ዕቁብ ስለዘይኣኽሎም ኣብቲ ከባቢ ኣብ ዝርከቡ መህረዕቲ ንምልቃሕ ደገ ይፀንዑ ኣለዉ፡፡

ንቕድሚት ስራሕ ክትጅምር ከላ እቲ ወፃኢ ዝተገበረ ገንዘብ ክትመልሶ ከምዘለዎ ነጊሮምዎ ንላውን እቲ ድግስን ሓጎስን ከይቐርያ በዚ ተስማሚዓ ኣላ፡፡ ዘይኣቕመጥዎ ገንዘብ እናሓለሙ ዝለዓለን ብዙሕን ወፃኢ ዝሓትት ኣብ ጊዜያዊ ሓጎስን ንይላን ዘድህበ ምድላው ንምግባር ላዕልን ታሕትን እንዳተንገዩ ይርከቡ፡፡

መልመዲ - 9

ነዞም ዝስዕቡ ሕቶታት መልሱ፡፡

1. ኣይተ ግርማይ ዝጥቀምሉ ሚላ ምዕቕር ኣሎዶ? እንድሕር ሃልዩ እዚ ሚላ ብግቡእ ተጠቒሞምሉዶ ኣይተጠቀምሉን? ከመይ?
2. ኣይተ ግርማይ ብዓቕሞም ልክዕ ንምንባር ምድላው ዘይምግባርም ዘስዕቦም ፀገማት ነጊርኩም ዕሓፉ፡፡

ለባማት ሰባት ናብራ ሊሎ ምምራሕ ይኽእሉሉ እዮም፡፡ ሊሎታት ሙሉእ ክረምቲ ዘሕልፍዎ ኣብ ውሽጢ ጉጅም እዩ፡፡ ዝበልዕዎ እውን ኣብ እዋን ሓጋይ ካብ ዘድልዮም ንላዕሊ እንዳኣክቡ ካብ ዘቐመጥዎ ምግቢ እዩ፡፡

ብዙሓት ሰባት ሃፍትን ንብረትን ኣብዘለዎም ግዘ ንእዋን ፀገም ዝኾኖም ገንዘብ ብዘይግቡእ ኣጥፊኦም፣ እዋን ንእስነቶም ሓሊፉ ምስኣረጉ ይፅገሙ። እዚ ብትልሚ ዘይምንባር ካብ ዘስዕቦም ኩነታት እቲ ቀንዲ እዩ። ብትልሚ እንዳተመርሑ ፅቡቕ ባህሊ ዕቋር ምምዕባል ዝህልዎም ረብሓታት ወይ ዘስዕቦም ውፅኢታት ድማ ኣለዉ። ውፅኢታት ዕቋር ማለት ሓደ ሰብ ካብ ዝረኸቦ እቶት እንዳቆጠቦ ብምቕማጥ ድሕሪ ሓፂርን ነዊሕን እዋን ዝረኸቦም ረብሓታት እዮም። ክልተ ዓይነት ውፅኢታት ምዕቋር ኣለዉ።

ኣብ ሓፂር እዋን ዝርእ ውፅኢት ዕቋር፡- እዚ ኣብ ሰባት ዕለታዊ ናብራ ዘሎ ለውጢ እዩ። ንኣብነት መሰረታዊ ድሌቶም ዘይተማልኦ ዝነበሩ ሰባት ብዝተፈላለዩ ዓዕሪ ስራሕ ተወሳኺ ዘድልዩ ነገራት ምግባእ እንትኸእሉ ናይ ሓፂር እዋን ውፅኢት እዩ። ቅያር ክዳን ዘይነበሮም እንተተኸዲኖምን ብድኸነት ትምህርቶም ምምሕያሽ ዘይክኣሉ ሰባት ብዝቆጠብዎ ገንዘብ ምምሃር እንተከኣሎምን ብሜላ ቁጠባ ኣብ ሓፂር እዋን ተጠቀምቲ ኮይኖም ምባል ይክኣል።

ብሓፈሻ ኣብ ሓፂር እዋን ዝርእ ውፅኢት ዕቋር ንምንባር ኣድለይቲ ዝኾኑ መሰረታዊ ነገራት ምምላእ ማለት 'ውን ጥሜትን ዕርቃንን ምውጋድ ማለት እዩ።

ኣብ ነዊሕ እዋን ዝርእ ውፅኢት ዕቋር፡- እዚ ዓይነት ምዕቋር ውፅኢቲ ዝርእ ድሕሪ ነዊሕ እዋን እዩ። እዚ ድማ መሰረታዊ ድሌታት ካብ ምምላእ ሓሊፉ ቀዋሚ ንብረት ምፍራይ ምኸኣሎም የርኢ። ገዛ ዘይነበሮም ቀስ ብቐስ ቆጠቦም ምስራሕ እንትኸእሉ ሓንቲ ላሕምን ሓደ ብዕራይን ዝነበሮም ሰብዎና ብዙሓት ከፍቲ እንትኾኑ መሰረታዊ ኣድላይነት ዕቋር ዝተረድኦም ምኃኑ የርኢ።

ውላድካ ብግቡእ ምዕባይውን ካለእ ክፋል ዕቋር ብምኃኑ ሃብቲ ቀፃላይ ሂወት ኣብ ኣእምሮ ዝዓብዩ ቆልፀ ከም ምእካብ ይቐፀር። ዝተምሃሩን ኣብ ፅቡቕ ብርኪ ዝበፅሑን ውሉዳት ባዕሎም ካብ ምኸኣል ሓሊፎም ስድርኦምን ሃገሮምን ይረብሑ።

መልመዲ - 10

ኣብዞም ዝስዕቡ ሕቶታት ተኻትዑ።

1. ዝተምሃረ ሓይሊ ሰብን ሃፍቲ ተፈጥሮን ወሲድካ ንዕቤት ሃገር ዝበለፀ ረብሓ ዘለዎ ኣየናይ እዩ? ኣብ ዝብል መካትዒ ሓሳብ ምድላው ገይርኩም ተኻትዑ።
2. ኣብቲ ዝተገበረ ክትዕ ተደሪኽኩም ደቆም ካብ ዘምህሩን ደቆምካብ ዘየምህሩን ወለዲ ኣብ ምውጋእ ድኽነት ዝበለፀ ግደ ዘለዎም ኣየኖት እዮም?

9.3.2. በትልሚ ዘይምምራሕ ዘስዕቦም ፀገማት፣

- ትልሚ ማለት እንታይ እዩ? መፈፀሚ ሚላታት ትልሚኽ እንታይ እንታይ እዩም?

ዝዓቕሩ ከረሙ ዘይዓቕሩ ተሃለሙ።

ኣብ ሓደ ከባቢ ዝነብሩ ክልተ ጎረባብቲ ኣለዉ። ክልቲኦም ኣብ ሓደ ፋብሪካ ዝሰርሑ እዮም። እቶም ሓደ ኣይተ ዘለለው ይበሃሉ። ሽድሽቲ ቆልዑ ኣለውዎም። ሕጉስ ዝኾነ ናብራ የብሎምን። ሰታይ ብምኃኖም ኣብ ውሽጢ ስድራኦም ሰላም የለን። ኣብ መዘናግዒ ቦታታት ብገንዘብ ካራምቡላ ይፃወቱ። መብዛሕትኡ ገንዘቦም ኣብ ከምዚን ወዲዚን የጥፍኡዎ። ካብኡ ሓሊፉ ብምኽንያት ልቓሕ ሃረፃ ስድርኦም ዝግልገሉላ ዝነበረት ብሽክለታ ብዕዳ ተታሒዛ ኣላ። ደቆም ብግቡእ ከምህሩ ዘይከኣሉ ሰብ እዮም። በዓልቲ ገዝኦም እውን ብምኽንያት ብዙሕ ምውላድ ዓቕመን ዝደኸመ እዩ።

እቶም ካልኣይ ኣይተ ከፍታለው ይበሃሉ። በዓልቲ ገዝኦም ምሽታዊ ትምህርቲ ይመሃራ። ኣቦ ኣርባዕተ ቆልዑ እዮም። ናይቲ ዝሰርሑሉ ትካል ማሕበር ዕቋርን ልቓሕን ኣባል ብምኃን ሰለስተ ሚእታዊ መሃይኦም ይፃቑሩ እዮም። እዚ ማሕበር ኣብ መፈለምታ ዓመት ንደቆም ወፃኢ ቤት ትምህርቲ ስለዝሸፍነሎምን ንሶምውን ብዝገብርዎ ፃዕርን ኩሎም ደቆም ይመሃሩ እዮም።

መልመዲ - 11

ኣብቲ ገዢፈብ ምንባብ ተደራጅኩም ነዞም ገዢዕቡ ሕብታት መልሱ።

1. ኣብ መንጎ ኣይተ ከፍያለውን ኣይተ ዘለለውን ዘሎ ኣፈላላይ እንታይ እዩ? ካብ ክልቲኦም ባህሊ ምዕቛር ዝኸተል መን እዩ?

ብትልሚ ዘይምምራሕ ኣብ ውልቃዊ ኮነ ማሕበራዊ ናብራ ጉድኣት የስዕብ እዩ። ትልሚ ገንዘብ፣ ግዘን ጉልበትን ኣብ ኣድለይቲ ኩነታትን ግቡእነት ኣብ ዘለዎም ተግባራትን ንምውዓል ኣስተውዒልካ ምምራሽ እዩ። እዚ ዘይምግባር ድማ ስራሕ ብግቡእ ከይስራሕ፣ ረብሓ ንዘይብሎም ዋኒናት ገንዘብ ክባኸን ይገብር። ብምኻኑውን ኣብ ምምሕያሽ ውልቃዊ ናብራ ይኹን ኣብ ስድራ ሰላምን ምርግጋእን ከይህሉ ይገብር።

መጠቻለሊ

ሰባት አብ ሎሚ መዓልቲ ኮይኖም ብዛዕባ ፅባሕ ክትልሙ ዝኸኸሉ ብሕታዊ ፍጡራት እዮም። ዝረኹብዎ እቶት ንናብርኦም ዘድልይዎም ዋኒናት ጥራሕ ብምውዓል ንመፈፀሚ ቀፃላይ ትልሞም ዝኸውን ክቐጥቡ ኣለዎም። ሰለስተ ዓይነታት ምዕቛር ኣለው። እቲ ሓደ ብዓይነት ዝግበር እዩ። እቲ ካልኣይ ብገንዘብ ዝግበር እንትኾን እቲ ሳልሳይ ድማ ግዘ እዩ። ሰባት ናይ ፅባሕ ሂወቶም ውሕስና ክህልዎ ዝኸኸል ኣብ ኣጠቓቕማ ግዘ ገንዘብን ንብረትን ግቡእ ዝኾነ ኣሰራርሓ ክኸተሉ ክለው ጥራሕ እዩ። ንኣብነት ስራሕ ኣብ ዝተተለመሉ እዋን ምፍፃምን ብትልሚ ምምራሕን ንዕብይት ወሰንቲ እዮም። በዚ ኣካይዳ ዝግበር ምዕቛር ብዙሕ ዓይነት ውፅኢታት ኣለውዎ።

ንኣብነት ተምሃሮ ፅቡቕ ውፅኢት ንምርካብ፣ ሓረስቶት ውፅኢታዊ ኮይኖም ጥሜት ንምውጋእ ግዚኦም ብእዋኑን ብኣግባቡን ተጠቐሞም እንትሰርሑ ምዃን ክፍለጥ ይግባእ። ንኣብነት ኣብ ውሽጢ ሓፂር እዋን ናብራ ምምሕያሽ ይከኣል። ካብኡ ሓሊፍ እውን ንወለዶ ዝተርፍ ሃፍቲ ምፍራይ ይከኣል።

ንመፃኢ ወለዶ ምሕሳብን ውሕስና ናብራ ምፅናሕን ሓፈሻዊ ሓላፍነት ሰባት እዩ። ስለዝኾነውን ካብ ውልቀሰብ ኣትሒዞ ህልውና ሃገር ዝረጋገፅ ኣብ ቁጠባን ኣብ ትልምን ዝተደረኸ ሚላ ኣናባብራ እንትህሉ እዩ። ኣብ ኢትዮጵያ ንብዙሓት ሰባት ንድኽነት ዘቃልፁ ድሑራት ልምድታት ብዙሓት እዮም። ሓፈሻዊ መግለጺ እዞም ልምድታት ብኸነት እዩ። ብዘይትልሚ ምንባር፣ ድግስ ምብዛሕ፣ ዝፀንሐ ሃፍቲ ኣብ ዘይግባእ ወፃኢ ምውዓል ካብ መግለጺታት ብኸነት ቁሩባት እዮም። ስለዚ ሰባት ካብ ዕድመ ንእስነቶም ኣትሒዞም ዝረኹብዎ እቶት ብግቡእ ምጥቃም ንመፃኢ ሂወቶም እንዳሓሰቡ ምንባር ክለምዱ ኣለዎም።

አገደስቲ ቃላት

ሃረፃ:- ትርፌ፣ ወለድ፣ ወለድ ገንዘብ

ስስዐ:- እንዳሃለወካ የብለይን ማለት፣ እናድለየካ ከምዘይብልካ ባዕልካ ምጉዳእ

ዕንቅፋ:- ክቡራት ዝኾኑን ብቀሊሊ ዘይርከቡን ከም ኣልማዝ ዝመሳስሉ ማዕድናት

እኩብ ሃፍቲ:- ብገንዘብ ብዓይነት ከምኡውን ብሃፍቲ ተፈጥሮ ክግለፅ ዝክእል ንብረት

እታወት:- ሓደ ነገር ንምስራሕ ዘድልዩ ወይ ዝሕግዙ ነገራት

አረግቶት:- ብዕድመ ዝደፍኡ፣ ጡረተኛታት

ካብ ኢድ ናብ አፍ:- ትሑት ብርኪ ናብራ፣ ዝረኽብዎ እቶት ንብልዒ ጥራሕ ምውዓል፣ ንቀፃሊ ዝቕመጥ እቶት ዘይምህላው፡፡

ምዕቋር:- ምውህላል፣ ምእካብ፣ ምቕማጥ፣ መጠንካ ምጥቃም፣ ዘይምብኻን፣ ምቕጣብ

መጠቓለሊ ሕቶታት

1. እዞም ዝስዕቡ ምሉእ ሓሳባት ብምንባብ ዝሓዘዎ ሓሳብ ልክዕ ንዝኾነ “ሓቂ” ልክዕ ንዘይኮነ ድማ “ጌጋ “ እንዳበልኩም መልሲ ሃቡ፡፡

1. ዕቋር ማለት ሕዚ ካብ ዘድልየና ብምንካይ ምቕማጥ ማለት እዩ፡፡
2. ንብረት ህዝብን መንግስትን ብግቡእ ምጥቃም ኣካል ዕቋር እዩ፡፡
3. ስስዐን ዕቋርን ናይ ሓንቲ ሳንቲም ክልተ ገፃት እዮም፡፡
4. ኣብ ሓፂር እዋን ዝርእ ምዕቋር ኣብ ነዊሕ ግዜ ንዝረእ ምጣነ -ሃፍታዊ መሰረት እዩ፡፡
5. ሃፍቲ ተፈጥሮ እንተልዩ ድኽነት የለን፡፡

II. ኣብ ትሕቲ “ሀ” ንዝተዘርዘሩ ኣሳባት ኣብ ትሕቲ “ለ” ካብ ዝተውሃቡ ዝስማመዕዎም መሪዕኩም ኣዛምዱ፡፡

ሀ

ለ

- ___ 1. ኣብ ከይዲ ግዘ ዝርእ
- ___ 2. ወፃኝን ኣታውን ምግባጥ
- ___ 3. ሰደቓ ግዘ
- ___ 4. ምኽዛን እኽለ
- ___ 5. ባንኪ

- ሀ. ብዓይነት ዝግበር ምዕቋር
- ለ. እንዳ መጥሓን
- ሐ. መምርሒ ስራሕ
- መ. ኣጠቓቕማ ገንዘብ ምፍላጥ
- ረ. መቐመጢ ገንዘብ
- ሰ. ትልሚ ነዊሕ እዋን
- ሸ. ፍልፍል እቶት

III. ነዞም ዝስዕቡ ክፍቲ ቦታታት ትክክለኛ ብዝኾነ ቃል ወይ ኣረግ ምልኡ፡፡

- 1. ኣብ ውሽጢ ናብራ ብቅደም ሰዓብ ዝፍፀሙ ተግባራት ኣዳሊካ ምስራሕ _____ ይበሃል፡፡
- 2. ሰባት ንክዓቑሩ ዝገብርዎም ቀንዲ ምክንያታት _____ ን _____ ን እዮም፡፡

IV. ነዞም ዝስዕቡ ሕቶታት ካብቶም ዝተውሃቡ መማረዕታት እቲ ትክክለኛ ዝኾነ መልሲ ምረፁ፡፡

- 1. ካብዞም ስዒቦም ዘለዉ ዓይነት ዕቋር ዘይኮነ
  - ሀ. መኪና
  - ለ. ዕንቁ
  - ሐ. ተኽለ
  - መ. ፍልጠት
- 2. ግዘ ወርቂ እዩ ማለት
  - ሀ. ግዘ ከም ወርቂ ብገንዘብ ይሸረፍ ማለት እዩ፡፡
  - ለ. ግዘ ካብ ካልኦት ሰባት ክንልቅሖ ንኸእል ኢና ማለት እዩ፡፡
  - ሐ. ግዘ ብልጭልጭ እዩ ማለት እዩ፡፡
  - መ. መልሲ ኣይተውሃበን፡፡

3. ስለዐ ካብ ምዕቛር ዝፈልዮ

- ሀ. ዓርስኻ ኣብ ምጉዳእ ዝተደረገ ስለዝኾነ
- ለ. ካብ ልክዑ ዝሓለፈ ባዕልኻ ምፍታው ስለዝኾነ
- ሐ. ኩሉሻዕ ንምስራሕ ስለዘየነቓቕሕ
- መ. ኩሎም መልሲ እዮም፡፡

4 ገንዘብካ ኣብ ኢድ ካብ ምሓዝ ዘሐሽን ዘተኣማምንን ሜላ :-

- ሀ. ኣብ ባንኪ ምቕማጥ
- ለ. ውሕስና መድሕን ምእታው
- ሐ. ኣብ ቀዋሚ ንብረት ምውዓል
- መ. ኩሎም መልሲ እዮም

V. ንዞም ዝሰዕቡ ሕቶታት ሓፂር መልሲ ሃቡ፡፡

1. ገንዘብ ካብ ምቕማጥ ኣብ ስራሕ ምውዓል ዝያዳ ቆጣባይን ትርፌ ዘርክብን ምጻኑ ክርእየሉ ዝኽእል መንገዲ ኣብርሀ፡፡
2. ዓይነታት ዕቋር ብኣብነት ገይርኩም ግለፁ፡፡